

Nataliia Spasiv¹

West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

Olga Kneysler²

West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

Iryna Hyzela³

West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

Current Trends in Financing Innovative Development of Industrial Enterprises in Ukraine

Abstract. Nowadays, the role and importance of scientific developments in financing the innovative development of enterprises in Ukraine is growing more than ever because innovations are becoming the driver of all transformations. Despite the significant scientific output of Ukrainian researchers, the dominant problem that must be solved immediately is the search for effective sources of financial resources to ensure the development of innovative activities of industrial enterprises since they form the lion's share of the real GDP of the state. The article aims to assess current trends in financing innovative activities of industrial enterprises to substantiate how to ensure their innovative development in preserving competitive advantages on the market. The results of this study were obtained by analyzing and summarizing the conclusions made by Ukrainian scientists in previous studies and are the basis for substantiating the financing mechanism for the innovative development of industrial enterprises. In particular, it was established that the level of innovative development of enterprises in the real sector of the economy is influenced by general economic indicators, such as the level of innovative activity and the innovative capacity of the state. Ukraine's position in international rankings based on indices of innovation capacity was evaluated. The peculiarities of forming financial resources to ensure innovative development at the macro level were revealed. The results of the analytical assessment of the sources of financing of innovative activities of industrial enterprises show that the state's share in the financing of innovations is insignificant. Instead, the vast majority of innovations are financed by the funds of industrial enterprises, which is a negative trend in wartime. Several measures were proposed that will help increase the level of innovative activity of industrial enterprises by optimizing the funding sources for the innovation implementation process. The implementation of the measures listed in the article will be a catalyst for the innovative development of industrial enterprises. It will create a stable platform for financing innovations in Ukraine.

Keywords: financial resources, innovations, innovative development, industrial enterprises, innovative capacity, innovative activity.

Suggested Citation

Spasiv, N., Kneysler, O., Hyzela, I. (2023). Current Trends in Financing Innovative Development of Industrial Enterprises in Ukraine. *Oblik i finansy*, 3(101), 126-137. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-3\(101\)-126-137](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-3(101)-126-137)

---

¹ **Nataliia Spasiv**, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine.

ORCID 0000-0003-0797-7220

E-mail: vladnat@gmail.com (Corresponding author)

² **Olga Kneysler**, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine.

ORCID 0000-0001-9898-7031

³ **Iryna Hyzela**, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine.

ORCID 0000-0003-0193-9469

Сучасні тренди у фінансуванні інноваційного розвитку підприємств промисловості в Україні

Анотація. В наш час роль та значення наукових розробок у сфері фінансування інноваційного розвитку підприємств в Україні зростає як ніколи, адже інновації стають драйвером усіх трансформацій. Незважаючи на значний науковий доробок українських дослідників, пріоритетною проблемою, яку необхідно вирішувати негайно є пошук ефективних джерел фінансових ресурсів задля забезпечення розвитку інноваційної діяльності підприємств промисловості, оскільки вони формують ліву частку реального ВВП держави. Метою статті є оцінка сучасних трендів фінансування інноваційної діяльності підприємств промисловості задля обґрунтування шляхів забезпечення їх інноваційного розвитку в контексті збереження конкурентних переваг на ринку. Наукові результати даного дослідження отримані шляхом аналізу та узагальнення висновків, зроблених українськими вченими в попередніх дослідженнях, та є основою для обґрунтування механізму фінансування інноваційного розвитку підприємств промисловості. Зокрема встановлено, що на рівень інноваційного розвитку підприємств реального сектора економіки впливають загальноекономічні показники, зокрема такі як стан інноваційної діяльності та інноваційної спроможності держави. Оцінено позиції України у міжнародних рейтингах за індексами інноваційної спроможності. Розкрито особливості формування фінансових ресурсів для забезпечення інноваційного розвитку на макрорівні. Результати аналітичного оцінювання джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств свідчать, що частка держави у фінансуванні інновацій є незначною. Натомість, впровадження переважної більшості інновацій фінансується за рахунок власних коштів промислових підприємств, що є негативним трендом в умовах війни. Запропоновано ряд заходів, що допоможуть підвищити рівень інноваційної активності підприємств промисловості шляхом оптимізації джерел фінансування процесу впровадження інновацій. Реалізація перелічених у статті заходів стане каталізатором інноваційного розвитку підприємств промисловості та створить стійку платформу для фінансування інновацій в Україні.

Ключові слова: фінансові ресурси, інновації, інноваційний розвиток, підприємства промисловості, інноваційна спроможність, інноваційна діяльність.

Постановка проблеми. Функціонування економіки в умовах глобальних політико-економічних викликів характеризуються циклічністю кризових явищ та зумовлює потребу докорінного реформування усталеної системи фінансування інноваційного розвитку підприємств. Ефективність реалізації реформаторських ініціатив лежить в площині здійснення перманентних заходів щодо подолання наслідків впливу кризових явищ на інноваційну активність та визначає орієнтири формування фінансових ресурсів для здійснення інновацій, сприяючи нарощуванню конкурентних переваг не лише для підприємницьких структур, але й для територіальних громад та держави в цілому. Ці орієнтири за симбіозу інтересу органів державної влади та місцевого самоврядування у фінансуванні інноваційного розвитку підприємств будуть детермінувати якісні трансформації у їх фінансово-господарській діяльності, що дасть змогу розвинути промислове виробництво на регіональному рівні, сформувати стійку до глобальних викликів і криз національну економічну систему та стимулюватиме розвиток інтелектуального потенціалу.

Сьогодні фінансування інноваційного розвитку підприємств різних галузей промисловості в Україні характеризується інтенсивністю впровадження інновацій, кардинальними трансформаціями у фінансовому забезпеченні цих процесів, що мотивує багатьох науковців, експертів-аналітиків і фахівців-практиків удосконалювати підходи до розробки доктрини ефективного фінансування інноваційного розвитку господарюючих одиниць, імплементувавши якісно нові моделі та парадигми не лише на локальному, але й на національному рівні задля подальшої індустріалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційного розвитку підприємств та особливостей формування їх фінансових ресурсів, розподілу і використання задля забезпечення успішної діяльності перебувають у полі зору багатьох вітчизняних науковців, серед яких І.А. Ажаман, О.М. Біловодська, В.М. Геєць, Ж.В. Гарбар, І.В. Власова, М.І. Діба, Б.М. Забарна, Н.В. Іванчук, С.М. Ілляшенко, Н.А. Іщенко, О.С. Кваша, О.В. Коваленко, О.О. Корогодова, Т.В. Майорова, Н.А. Мамонтова, П.П. Микитюк, Ю.О. Ольвінка,

К.С. Омельчук, Л.І. Федулова, С.В. Філіппова, О.П. Хаєцька, О.М. Юркевич та інші [5, 7-9, 11].

Однак, не дивлячись на доволі значні науково-теоретичні напрацювання, розробка дієвого інструментарію фінансування інноваційного розвитку підприємств реального сектора економіки все ще потребує додаткових досліджень, виходячи із реалій українського сьогодення. В той же час, наукові результати даного дослідження є результатом аналізу та узагальнення висновків, отриманих вищевказаними вченими, з метою обґрунтування механізму фінансування інноваційного розвитку підприємств промисловості, адже від результатів їх фінансово-господарської діяльності залежить подальша індустріалізація та зрештою темпи інноваційних змін.

На залежність рівня інноваційної активності підприємств від фінансових обмежень і можливостей вказують дослідження зарубіжних вчених, що спрямовані на пошук ефективних моделей фінансування інновацій [2-4].

Метою статті є оцінка сучасних трендів фінансування інноваційної діяльності підприємств промисловості задля обґрунтування шляхів забезпечення їх інноваційного розвитку в контексті збереження конкурентних переваг на ринку.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети авторами використано такі методи і прийоми теорії наукового пізнання як аналіз і синтез, методи статистичного аналізу, порівняння.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна діяльність є індикатором соціально-економічного розвитку будь-якої держави та детермінантною науково-технічного прогресу. Відповідно, країни в умовах глобалізації та цифрової трансформації дедалі більше уваги приділяють інноваціям і вкладають кошти в інноваційний розвиток підприємств реального сектора економіки, оскільки від результатів їхньої діяльності залежить рівень ВВП, національного багатства та суспільний добробут. Не є винятком й Україна, яка в умовах фінансового шоку внаслідок війни із Росією, намагається мобілізувати фінансові ресурси задля інноваційної підтримки і відбудови промислового сектора економіки.

Дискусії у наукових колах щодо визначення сутності інноваційної діяльності виникають постійно, проте вважаємо, що полемізувати з цього приводу не має сенсу, оскільки у Законі України «Про інноваційну діяльність» визначено, що інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [12]. Також Закон чітко визначає перелік джерел фінансових ресурсів, які скеровуються на фінансування інноваційної діяльності, зокрема це [12]:

- кошти Державного бюджету України;
- кошти місцевих бюджетів;

– власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ;

– власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності;

– кошти (інвестиції) будь-яких фізичних та юридичних осіб;

– інші джерела, не заборонені законодавством України.

Оскільки законодавчо врегульовано перелік джерел фінансування інноваційної діяльності, зосередимо свою увагу на дослідженні їх складу та структури. Відомо, що реалізація інновацій потребує необхідного обсягу фінансових ресурсів, від ефективності використання яких й диверсифікації джерел їхнього залучення, залежить інноваційна спроможність підприємства та фінансові результати діяльності. Зважаючи на проведені українськими дослідниками дискусії щодо сутності фінансових ресурсів та джерел їх формування, а також виходячи із власних наукових переконань вважаємо, що джерелами фінансування інноваційної діяльності підприємств є власні, залучені та позикові кошти. До власних належать виключно кошти підприємств в частині власного капіталу, залучені формуються за рахунок стійких пасивів та коштів, мобілізованих на фінансовому ринку, позикові акумулюються на основі платності, повернення, строковості та забезпеченості. Симбіоз визначених джерел фінансування формує основу фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств промисловості, а за бюджетної підтримки, грантових коштів та надходження іноземних інвестицій, дає можливість реалізувати на практиці вагомі інноваційні проекти та програми.

На рівень інноваційного розвитку підприємств реального сектора економіки впливають загальноекономічні показники, зокрема такі як стан інноваційної діяльності та спроможності держави. Варто наголосити, що впродовж десятиліть перманентних потрясінь національна економіка отримала «стійкий імунітет» та, незважаючи на глобальну фінансову економічну кризу, економічну блокаду з боку Росії, анексію й військові дії на сході, пандемію Covid-19 та врешті повномасштабну війну, хоча й зазнала стагнації, проте продовжує функціонувати, розвиваючи інноваційну діяльність та здійснюючи фінансування пріоритетних для держави галузей промисловості.

Рівень ефективності інноваційної політики і розвитку інноваційної діяльності на макrorівні визначається місцем України у глобальних світових рейтингах. Зазначимо, що впродовж досліджуваного періоду позиції України є доволі скромними. Так, згідно рейтингу за Глобальним інноваційним індексом 2022 р. Україна, посідаючи 57 місце проти 49 місця у 2021 р., покращила показники за інноваційними результатами, не зважаючи на зниження власних рейтингових позицій за показниками інноваційної діяльності бізнес-структур (табл. 1).

Таблиця 1. Показники України в рейтингових оцінках щодо інноваційного розвитку (2015-2021 рр.)

Індекси інноваційної діяльності	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
European Innovation Scoreboard 2021	35	35	35	36	36	33	34
Bloomberg Innovation Index 2021	33	41	42	46	53	56	58
Global Innovation Index 2021, WIPO	64	56	50	43	47	45	49

Джерело: побудовано авторами на основі Global Innovation Index (2021).
URL: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>

Водночас, незважаючи на рецесивні процеси, за Глобальним індексом стійкої конкурентоспроможності Україна входить у топ-50 країн та посідає 49 місце проти 66 місця у 2021 році, займаючи непогані місця за такими критеріями, як «Інтелектуальний капітал» та «Економічна стійкість» [9].

На рис. 1 відображено рейтинги України за індексами інноваційної спроможності та результативності інноваційної політики, до яких віднесено Глобальний індекс інновацій – ГІ (The Global Innovation Index) і Глобальний індекс стійкої конкурентоспроможності – ГІСК (The Global Sustainable Competitiveness Index). Очолюють рейтинг ГІ 2022 Швейцарія (12 років поспіль), США, Швеція, Велика Британія та Нідерланди. Південна Корея посіла шосте місце (у 2021 р. вона вперше входила до Топ-5). Згідно з ГІ 2022, Китай наближається до топ-10, а Туреччина та Індія вперше входять до топ-40. Україна у 2022 р. посіла 57 місце серед 132 країн проти 49 місця у 2021 р. та 34 місце серед 39 країн Європи [9].

Відповідно, вплив повномасштабної війни і пов'язані із нею виклики таки змістити Україну у 2022 р. на вісім позицій у цьому рейтингу. В цілому

за 35-ма показниками відбулося падіння у 2022 р., особливо за індикаторами інноваційної діяльності національного бізнесу.

Водночас, позиція України за індексами інноваційної спроможності у міжнародних рейтингах не на аутсайдерських місцях дозволяє констатувати хоч про незначні, проте позитивні зрушення у напрямку підвищення конкурентоспроможності національної інноваційної сфери, що надає поштовх для розвитку технологій, які вкрай необхідні підприємствам промисловості.

У міжнародному рейтингу ГІСК (The Global Sustainable Competitiveness Index) у 2022 р. Україна увійшла у топ-50 зі 180 країн світу, що є позитивним в умовах війни та хронічного дефіциту фінансових ресурсів на здійснення інновацій (рис. 1).

Щодо глобального інноваційного індексу, то Україна серед 132 економік світу посіла у 2023 р. 56 місце, у 2022 році 57 місце, що відповідно, на дев'ять та вісім позицій нижче у порівнянні із 2021 роком, а також 34 місце за цим показником серед 39 економік Європи. У табл. 2 наведено рейтинги України щодо глобального інноваційного індексу за останні чотири роки.

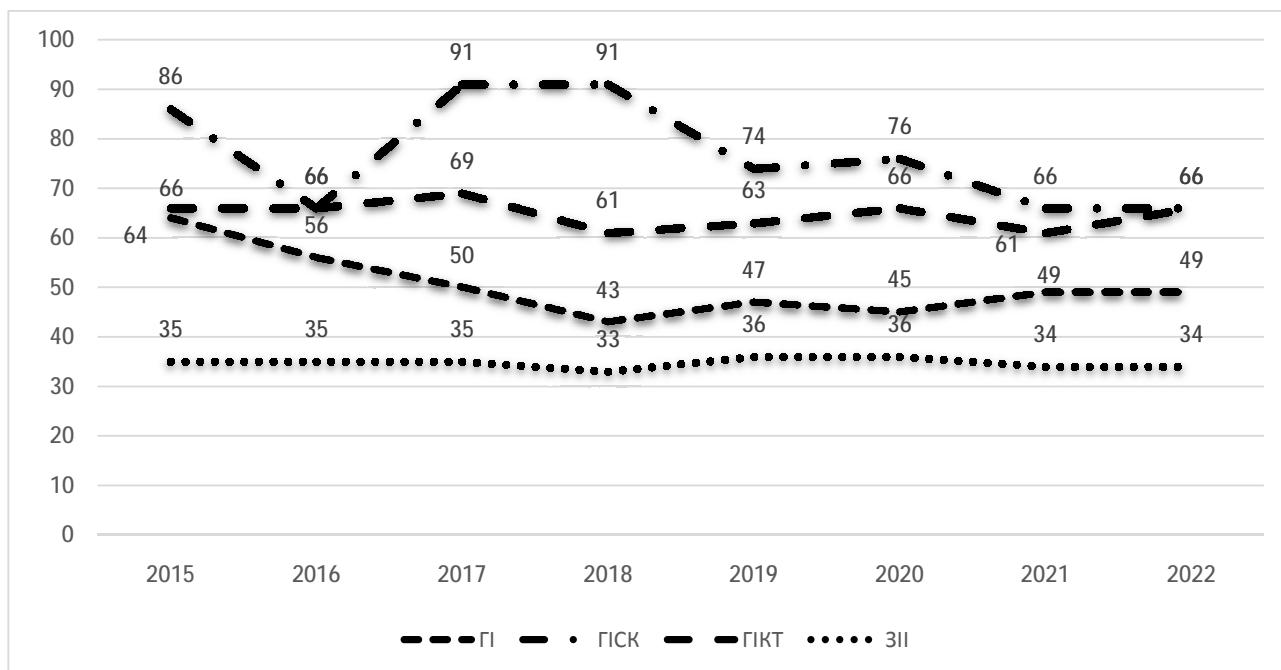

Рис. 1. Динаміка рейтингу України за індексами інноваційної спроможності у 2015-2022 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі The Global Innovation Index 2022. Ukraine.
URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf

Таблиця 2. Показники України в рейтингу Глобального Інноваційного Індексу

Роки	Глобальний інноваційний індекс	Впровадження інновацій	Результати інноваційної діяльності
2020	45	71	37
2021	49	76	37
2022	57	75	48
2023	56	78	42

Джерело: Побудовано авторами на основі *Global Innovation Index 2023*.
URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023/ua.pdf>

Позиції України у міжнародних рейтингах інноваційного розвитку вказують на наявність у неї інноваційних переваг, які за ефективної інноваційної політики стануть основою зміцнення конкурентоспроможності національної економіки та каталізатором технологічного переозброєння. Водночас визначені інноваційні переваги є насправді такими тільки за оптимістичного сценарію, адже 34 місце серед 39 економік Європи вказує також і на існування проблем, пов'язаних із низьким та неефективним рівнем імплементації інновацій у діяльність підприємств, сигналізує про недовіру державну політику щодо підтримки інноваційного розвитку, відсутність співпраці між суб'єктами господарювання та науковими інституціями щодо розробки інноваційних проектів та їх втілення, яка вкрай необхідна у післявоєнний період відбудови України.

Варто зазначити, що на інноваційний розвиток України беззаперечно впливає рівень інвестиційної привабливості, що являє собою сукупність соціально-економічних та політико-правових чинників, під дією яких формується інвестиційний клімат і визначається ступінь інвестиційних ризиків для підприємств промисловості. Як видно із даних рис. 2, у 2022 р. інвестиційна привабливість України склала 2,17 балів із п'яти можливих, що характеризує інвестиційну привабливість України як низьку. Це звичайно об'єктивний показник, виходячи із вітчизняних реалій, хоча у попередні періоди про високі показники індексу інвестиційної привабливості України констатувати не доводиться.

Це також сигналізує про нагальність вирішення питань щодо покращення позиціонування України на світовому ринку інноваційно-інвестиційних ресурсів не лише після закінчення війни.

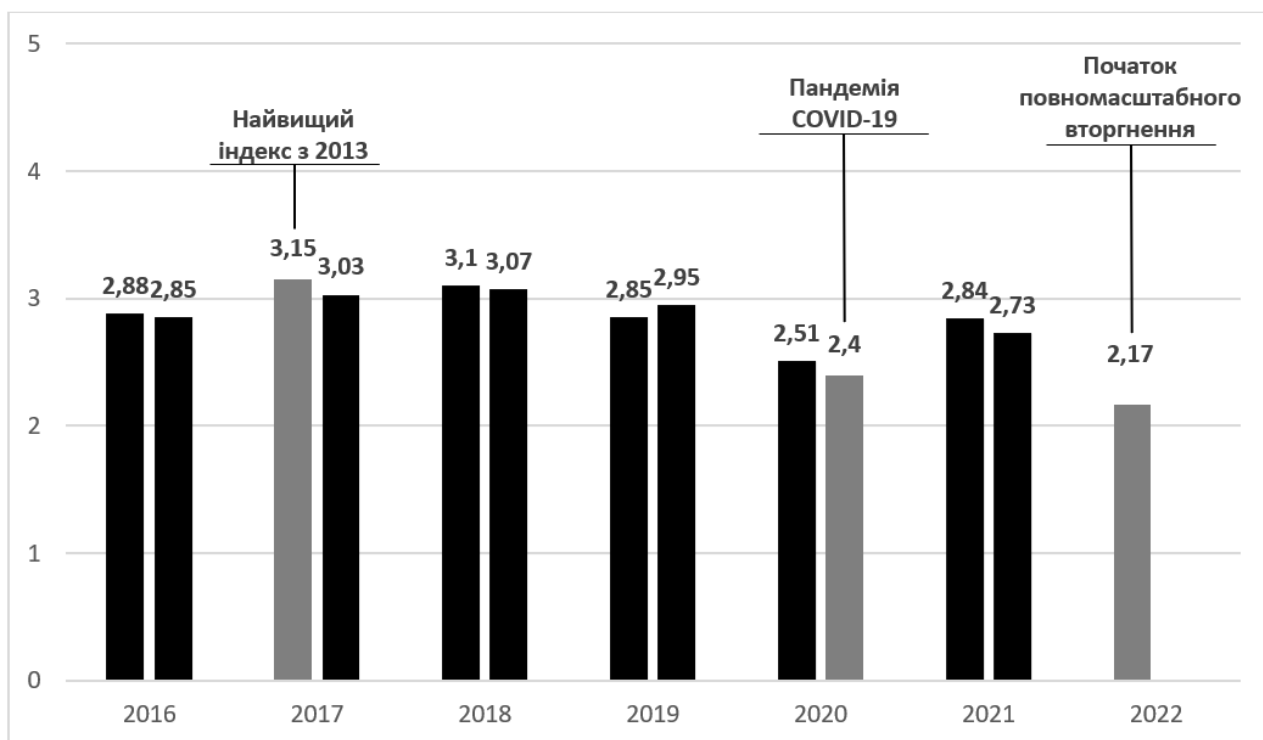

Рис. 2. Індекс інвестиційної привабливості України за 2016–2022 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі даних ресурсу *Інвестиційна привабливість України*. UA War Infographics. URL: <https://t.me/uawarinfographics>

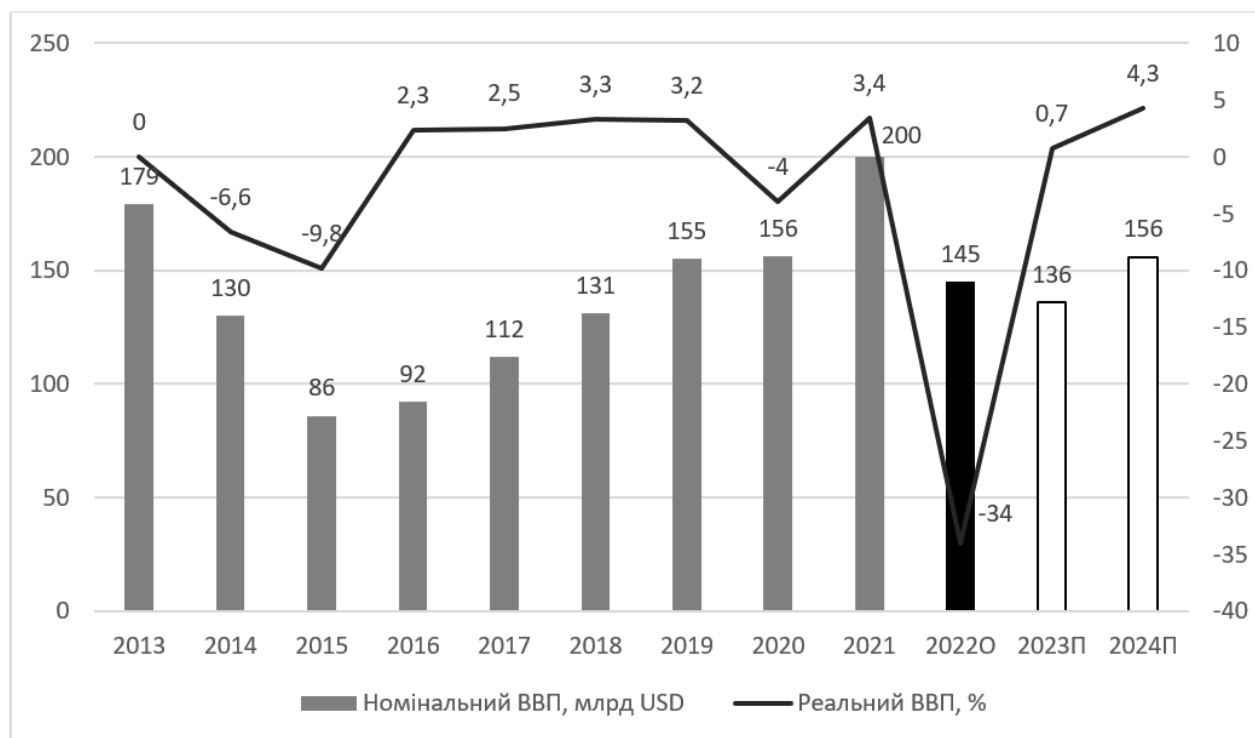

Рис. 3. Динаміка номінального та реального ВВП в Україні упродовж 2013–2022 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі даних Держстату України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>

Беззаперечно, тренди інноваційного розвитку на макrorівні перманентно впливають на інноваційний розвиток на мезо- та мікрорівнях. Тому надалі зосередимо увагу на цьому аспекті. Так, не оговтавшись від наслідків коронавірусної інфекції, українські суб'єкти господарювання змушені пристосовуватися до реалій війни. За статистичними даними у липні 2023 року половина підприємств (51%) в Україні працювала лише частково, 22% працювали як і раніше, а 19% підприємств призупинили роботу тимчасово, хоча і мали наміри відновити її максимально швидко, при цьому 11% підприємств перемістили виробництво за кордон [6, 10].

Така ситуація негативно позначилася на результатах фінансово-господарської діяльності підприємств, вплинувши на інноваційний розвиток у промисловому секторі. Адже скорочення кількості промислових підприємств із 151969 у 2010 р. до 102500 у 2022 р., які забезпечують формування лівової частки ВВП (падіння якого прогнозувалося у 2022 р. на рівні 34%, а фактично склало 29,1% (рис. 3)), неоправно відбилося на рівні суспільного добробуту. Зазначимо, що такий песимістичний прогноз рівня падіння ВВП (34%) порівняно з попереднім роком обґрунтований, адже у перші три місяці відкритої агресії Росії виробнича сфера зазнала критичних втрат – прямі збитки для промислових активів становили близько 7 млрд. дол. США. Водночас таке різке зниження обсягів ВВП відбилося на витратах на інновації в промисловому секторі – зниження із 25027,9 млрд. грн у 2018 р. до 23329, 6 млрд. грн. у 2020 р.

Слід наголосити, що від частки ВВП, інвестованої у наукові інновації та науково-технічні розробки, залежить соціально-економічний розвиток будь-якої держави. Світовий досвід переконує, що ця частка повинна становити не менше ніж 1,7% ВВП, тоді наука впливатиме на інноваційний, а відтак, і на економічний розвиток.

Отож, проаналізуємо детальніше тенденції інноваційної діяльності промислових підприємств та особливості їхнього фінансування, щоб сформулювати пропозиції щодо виходу із патової ситуації в контексті фінансування інновацій.

В теперішніх умовах беззаперечність інноваційного розвитку підприємств промисловості обумовлена необхідністю підвищення технічного і технологічного рівня виробництва, оптимізації витрат в контексті здійснення ними фінансово-господарської діяльності, реновації застарілого, часто неефективного обладнання й устаткування, оновлення технологій.

В табл. 3 найбільш ілюстративними є дані щодо частки підприємств промисловості, які впроваджують інновації – динаміка порівняно із 2019 р. покращується – зростання на 1,1% у загальній кількості промислових підприємств. Однак, навіть 14,9% у 2020 р. є низьким показником щодо імплементації інновацій у власну діяльність. Водночас можна стверджувати про інноваційність продукції підприємств промисловості, адже кількість впроваджених інноваційних видів продукції зростає майже двічі (із 2148 у 2019 р. до 4066 у 2020 р.), що є досить високим результуючим показником.

Зрозуміло, що інновації потребують додаткових фінансових ресурсів, хоча в умовах війни це не є першочерговим завданням, проте, на наше переконання, сьогодні вкладати кошти у власний

інноваційний розвиток – запорука підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності в недалекому майбутньому.

Таблиця 3. Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України у 2010-2020 рр.

Роки	Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), в загальній кількості промислових підприємств, %	Кількість упроваджених у звітному році видів інноваційної продукції (товарів, послуг), усього одиниць	З них		Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промислових підприємств, %
			нових для ринку	упроваджених машин, обладнання	
2010	11,5	2408	606	663	3,8
2011	12,8	3238	900	897	3,8
2012	13,6	3403	672	942	3,3
2013	13,6	3138	640	809	3,3
2014	12,1	3661	540	1314	2,5
2015	15,2	3136	548	966	1,4
2016	16,6	4139	978	1305	-
2017	14,3	2387	477	751	0,7
2018	15,6	3843	968	920	0,8
2019	13,8	2148	418	760	1,3
2020	14,9	4066	691	647	1,9

Джерело: побудовано авторами на основі даних Держстату України.
URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm

Таблиця 4. Витрати на інновації за видами економічної діяльності в Україні у 2018-2020 рр.

Показники	Роки	Усього	Промисловість
Витрати на інновації, млн. грн	2018	25027,9	15138,9
	2020	23329,6	15431,9
<i>у т.ч.</i>			
НДР, виконані власними силами млн. грн	2018	7857,8	3187,2
	2020	6606,3	2843,4
у % до загального обсягу витрат на інновації відповідного виду економічної діяльності	2018	31,4	21,1
	2020	28,3	18,4
НДР, виконані іншими підприємствами млн. грн	2018	2140,2	578,7
	2020	1734,7	876,3
у % до загального обсягу витрат на інновації відповідного виду економічної діяльності	2018	8,6	3,8
	2020	7,4	5,7
інші витрати на інновації (за виключенням НДР) млн. грн	2018	15029,9	11373,0
	2020	14988,7	11712,2
у % до загального обсягу витрат на інновації відповідного виду економічної діяльності	2018	60,1	75,1
	2020	64,2	75,9

Джерело: побудовано авторами на основі даних Держстату України.
URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm

У структурі витрат на інновації (табл. 4) з поміж усіх суб'єктів господарювання підприємства промисловості найбільше здійснюють інвестиції в інноваційну діяльність. Так, у 2020 р. цей показник становить 66,2% у структурі витрат на інновації. При цьому витрати промислових підприємств на самі інновації (без виконання НДР) є досить високими – 11712,2 млн. грн, що становить 78,2% у структурі усіх таких витрат за видами економічної діяльності в Україні у 2020 р. та свідчить про каталізуючу роль промислових підприємств в імплементації інновацій.

Водночас витрати на інновації у 2020 р. порівняно із 2018 р. зменшилися на 1698,3 млн. грн, склавши 23329,6 млн. грн, що демонструє свідоме нівелювання суб'єктами господарювання ролі та значення інноваційної діяльності у забезпеченні власного економічного розвитку та країни в цілому.

На наше переконання, причиною таких тенденцій є перманентний дефіцит фінансових ресурсів. У зв'язку з цим, проаналізуємо динаміку фінансування інновацій в цілому та у розрізі джерел фінансування (табл. 5).

Таблиця 5. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні у 2018-2020 рр.

Роки	Витрати на інновації, млн.грн	У тому числі за рахунок							
		власних коштів підприємств		коштів державного бюджету		коштів інвесторів-нерезидентів		коштів інших джерел	
		млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,6
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	85,0	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,7
2015	13813,7	13427,0	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	2,0
2016	23229,5	22036,0	94,9	179,0	0,8	23,4	0,1	991,1	4,3
2017	9117,5	7704,1	84,5	227,3	2,5	107,8	1,2	1078,3	11,8
2018	12180,1	10742,0	88,2	639,1	5,2	107,0	0,9	692,0	5,7
2019	14220,9	12474,9	87,7	556,5	3,9	42,5	0,3	1147,0	8,1
2020	14406,7	12297,7	85,4	279,5	1,9	125,3	0,9	1704,2	11,8

Джерело: побудовано авторами на основі даних Держстату України.
URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm

Дані табл. 5 ілюструють зростання витрат промислових підприємств на провадження інноваційної діяльності – у 2020 р. порівняно із 2010 р., це збільшення у 1,8 рази, що є помітним показником за десятиліття, хоча й недостатнім, зважаючи на темпи науково-технічного прогресу. Впродовж усього досліджуваного періоду, власні кошти промислових підприємств залишаються домінують фінансування інновацій із тенденцією до нарощування із 59,4% у 2010 р. до 85,4% від загального обсягу фінансування у 2020 р, займаючи левову частку у структурі фінансових ресурсів, спрямованих на інновації.

Аналітичне оцінювання джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств вказує на незначну роль держави у фінансуванні інновацій, до того ж із тенденцією до зниження із 5,2% у 2018 р. до 1,9% у 2020 р. Це свідчить про незацікавленість щодо імплементації інновацій у

промислове виробництво на національному рівні, що суттєво гальмує інноваційний розвиток і негативно впливає на показники рівня ВВП. Об'єктивно відбувається падіння й обсягу фінансових ресурсів на інновації з інших джерел, адже, якщо держава не зацікавлена в стимулюванні інноваційної активності, то й інвестори з пересторогою відносяться до таких вкладень власних коштів.

Індикатором фінансування інноваційної діяльності є також рівень капітальних інвестицій підприємств промисловості. Так, дані табл. 6 підтверджують інноваційну активність саме промислових підприємств, оскільки зростання у 2,2 рази у 2021 р. порівняно із 2020 р. інвестицій у розробки, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, на фоні їхнього нарощування в цілому за усіма галузями економіки лише в 1,3 рази за аналогічний період, є ще одним свідченням на користь зацікавленості їх у власному інноваційному розвитку.

Таблиця 6. Капітальні інвестиції підприємств промисловості у 2012-2021 рр. (тис. грн)

Показник:	Ріки	Капітальні інвестиції - усього	У тому числі							з них
			з них			з них				
			капітальні інвестиції у матеріальні активи	у землю	в існуючі будівлі та споруди	у будівництво та перебудову будівель	у машини та обладнання	капітальні інвестиції у нематеріальні активи	у концесії, патенти, ліцензії, торговельні марки і аналогічні права	
Промисловість	2012	106802464	105337825	366559	1566984	48073615	51987860	1464639	331913	478555
	2013	102922801	102916175	91050	878886	51011672	47201319	2376626	1462331	468074
	2014	85174872	83758743	305484	711898	42569908	37655228	1416129	418132	331304
	2015	87961431	86059313	181142	901410	43064830	39427558	1902118	780720	637274
	2016	114656763	112608333	283722	1470819	32096328	53676245	2048230	398901	696028
	2017	144184086	140141885	242336	1185393	58264752	76197219	4042201	795654	1955741
	2018	200908467	197622688	420109	3408933	87561089	101051070	3285779	859044	1200688
	2019	25397366	251214986	454510	2244535	120432571	119485269	4182400	1240218	1599917
	2020	181513913	178363669	306613	1361376	85530818	84582098	3150244	676648	1234194
	2021	24385992	236896900	697572	2294988	114672072	109485800	6959092	541541	3824835
Усього	2012	229487189	222268879	1688793	5241328	103157803	101038452	7218310	3567315	2050155
	2013	216986932	207615177	1078817	4371878	100764669	91951663	9371755	533021	2121430
	2014	178384897	172138937	921410	2703118	85967465	73854102	6195960	2842748	1850031
	2015	213478158	196400248	1148856	4958285	85729526	96253991	17077910	12228175	3297196
	2016	281667897	271800891	1577144	7962494	105362323	145248541	9867006	3896374	3908317
	2017	359159803	344848761	1893981	6203597	120791378	200888011	14311042	5341297	5504627
	2018	471115542	437427999	1629021	10417611	166163237	241157468	33687543	23617888	5379720
	2019	524474074	504453269	2312912	10477239	204848878	244636003	20010805	7105137	5855193
	2020	398478079	377934221	2250006	4871162	150870285	195946961	20543858	3763931	6233150
	2021	536338858	509537804	2680785	6068314	205297918	264367237	26801054	5795814	9612585

Джерело: побудовано авторами на основі даних Держстату України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>

Враховуючи такі статистичні дані щодо фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств про погравлення інноваційної активності на національному рівні констатувати не доводиться, хоча певна інноваційна активність все таки спостерігається. Такі тенденції негативно позначаються на інноваційних конкурентних перевагах українських підприємств промисловості та потребують реформаторського комплексного підходу щодо їх локалізації.

По-перше, такі реформи вбачаємо у зміні усталених поглядів власників великого бізнесу та державних інституцій на інновації. Адже, це не додатково витрачання фінансових ресурсів на окреме технологічне переозброєння, яке не дає видимих результатів сьогодні, а переорієнтування промислового виробництва в цілому і зміна пріоритетів його фінансування, що надалі дасть змогу сформувати стійкі прерогативи для сталого економічного та інноваційного розвитку.

По-друге, пошук і диверсифікація джерел фінансових ресурсів для здійснення інновацій є доміантою інноваційного розвитку не лише промислових підприємств, але й держави в цілому. Вбачаємо інноваційний прорив України в посиленні фінансування інновацій в частині виділення більшої частки коштів із державного бюджету, а також залучення бюджетних ресурсів громад для фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств, які створюють реальне ВВП та наповнюють їхні бюджети. Також ефективним є розширення банківського кредитування інноваційних проектів і запровадження державних програм на кшталт «доступні кредити 5–7–9%» або ж «доступний фінансовий лізинг 5–7–9%» або аналогічних програм для забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств.

По-третє, розвиток інноваційної діяльності промислових підприємств вимагає цифровізації та цифрової трансформації введення бізнесу. Цифровізація дає змогу перевести промислові підприємства на концепцію «Індустрія 4.0», що забезпечить доступ до високотехнологічних концептів, дозволить збільшити продуктивність праці і конкурентоспроможність продукції. Переконані, що саме цифровізація сформує конкурентні переваги для підприємств промисловості, адже за умов глобальної нестабільності розробка й імплементація цифрових технологій стає визначальним фактором підтримання їх фінансової стійкості та конкурентоспроможності в умовах війни.

По-четверте, перспективним є фінансування наукових досліджень інноваційного характеру за рахунок коштів Фонду розвитку підприємництва в частині використання програми «Financeast», яка реалізується в межах укладеної угоди між Урядом України та Європейською Комісією «Підтримка ЄС для Сходу України». Ціль програми – фінансування інвестиційних проектів із можливістю компенсації 50% від їх вартості у випадку, якщо проект інноваційного характеру. Очевидним є факт, що без фінансового забезпечення, тим паче в умовах

воєнного стану, проблема дефіциту фінансових ресурсів на впровадження інновацій у діяльність промислових підприємств повинна вирішуватися комплексно за участю міжнародних партнерів, національних програм і ресурсів підприємств.

По-п'яте, розв'язання проблеми фінансування та пошуку джерел фінансових ресурсів для здійснення інноваційної діяльності промисловими підприємствами лежить в площині формування інноваційної інфраструктури, в основі якої модель офісу трансферу технологій, що існує у європейських державах. Для цього необхідно підготувати достатню кількість фахівців у сфері інновацій, створити умови для трансферу технологій та забезпечити їх доступність для підприємств промисловості, які готові фінансувати й підтримувати інноваційність власного бізнесу. Відповідно, слід сформувати систему фінансування за симбіозу державної підтримки в частині бюджетних коштів, коштів місцевих бюджетів, власних фінансових ресурсів промислових підприємств та капіталу й активів зацікавлених контрагентів із числа вітчизняних чи зарубіжних осіб, компанії чи фондів, що готові сформувати ефективний механізм фінансової підтримки української інноваційної економіки.

По-шосте, вважаємо, що стратегічним завданням у сфері використання інновацій як фактору нарощування конкурентоспроможності національної економіки є використання концепції підприємницької держави («Entrepreneurial State»), за якою держава виступає венчурним інвестором, інвестуючи фінансові ресурси в інноваційні технології, беручи на себе частину ризиків в частині фінансування довгострокових інноваційних проектів. Це створить нові напрями науково-технологічного розвитку, дасть змогу сформувати високотехнологічний бізнес-структури, проте водночас, вимагатиме вирішення питань інституційного та нормативно-правового характеру, які за єдності політичних еліт в умовах воєнного стану не складно буде подолати.

По-сьоме, пріоритетом як на державному, так і на регіональному рівні вважаємо формування на базі промислових парків, яких в Україні 60, індустріальних кластерів, які функціонуватимуть за прямої підтримки іноземних інвесторів, часткового фінансування держави та органів місцевого самоврядування, що забезпечать підвищення технологічності виробничих процесів підприємств промисловості.

І на завершення, важливим напрямом інноваційного розвитку підприємств промисловості залишається лізинг. Саме лізинг в умовах дефіциту фінансових ресурсів дає можливість промисловим підприємствам використовувати передові інноваційні технології задля підвищення конкурентоспроможності, що безпосередньо впливає і на кінцеві фінансові показники їх господарської діяльності.

Реалізація перелічених заходів, на наше переконання, стане каталізатором інноваційного розвитку підприємств промисловості та створить стійку платформу для фінансування інновацій в Україні.

Висновки. Проведене дослідження доводить, що забезпечення інноваційного розвитку підприємств промисловості лежить в площині підвищення фінансування інновацій, диверсифікації джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності та зростання кількості інноваційно активних суб'єктів господарювання, які готові приймати нестандартні рішення щодо імплементації новітніх розробок у виробничу діяльність. Проведені емпіричні розрахунки засвідчили виключну роль власних

коштів промислових підприємств у фінансуванні інновацій, що на перспективу окреслює негативні тенденції інноваційної спроможності та потребує розробки низки заходів в контексті посилення ролі держави як інвестора інновацій.

Перспективами подальших досліджень є розробка механізму інноваційної безпеки підприємств промисловості, де ключова роль у фінансуванні належатиме державі, яка повинна стати драйвером інновацій.

4 Список використаних джерел

1. Global Innovation Index 2023. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023/ua.pdf>
2. Guariglia A., Liu P. To what extent do financing constraints affect Chinese firms' innovation activities?. *International Review of Financial Analysis*. 2014. Vol. 36. pp. 223-240. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2014.01.005>
3. Kim S., Lee H., Kim J. Divergent effects of external financing on technology innovation activity: Korean evidence. *Technological Forecasting and Social Change*. 2016. Vol. 106. pp. 22-30. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.02.002>
4. Tan R. R., Aviso K. B., Ng D. K. S. Optimization models for financing innovations in green energy technologies. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 2019. Vol. 113. pp. 109258. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2019.109258>
5. Гудзь О. Є., Байрамов С. Побудова мультіканального фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Облік і фінанси*. 2016. № 3(73). С. 57-62.
6. Інвестиційна привабливість України. UA War Infographics. URL: <https://t.me/uawarininfographics>
7. Макарович В. Конститутивна роль бухгалтерського обліку в забезпеченні реалізації інноваційної діяльності підприємства. *Облік і фінанси*. 2023. № 2(100). С. 29-37. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-2\(100\)-29-37](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-2(100)-29-37)
8. Мамонтова Н. А., Іванчук Н. В. Сучасні тенденції фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2022. Вип. 28. С. 129-139. <https://doi.org/10.33813/2224-1213.28.2022.12>
9. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науково-аналітична доповідь / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2023. 94 с.
10. Половина українського бізнесу працює лише частково: інфографіка про роботу підприємців в умовах війни. 2022. URL: <https://2plus2.ua/novyny/polovina-ukrainskogo-biznesu-pracyue-lishe-chastkovo-infografika-pro-robotu-pidpriemciv-v-umovah-viyuni>
11. Помилуйко Є. О. Структуризація фінансового забезпечення інноваційного розвитку України. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2023. Вип. 1. С. 161-187. <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2022.161-187>
12. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
13. Річний звіт 2021 Фонду розвитку підприємництва. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/FRP%20Report%202021_UA_.pdf

4 References

1. Global Innovation Index (2023). Retrieved from <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023/ua.pdf>
2. Guariglia, A., & Liu, P. (2014). To what extent do financing constraints affect Chinese firms' innovation activities?. *International Review of Financial Analysis*, 36, 223-240. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2014.01.005>
3. Kim, S., Lee, H., & Kim, J. (2016). Divergent effects of external financing on technology innovation activity: Korean evidence. *Technological Forecasting and Social Change*, 106, 22-30. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.02.002>
4. Tan, R. R., Aviso, K. B., & Ng, D. K. S. (2019). Optimization models for financing innovations in green energy technologies. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 113, 109258. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2019.109258>
5. Hudz, O. Ye., Bairamov, S. (2016). Pobudova multykanalnoho finansovoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva [Formation of Multichannel Financial Support of Innovative Development of the Enterprise]. *Oblik i finansy*, 3(73), 57-62.
6. Investment attractiveness of Ukraine. UA War Infographics. Retrieved from <https://t.me/uawarininfographics>
7. Makarovych, V. (2023). Konstytutyvna rol bukhhalterskoho obliku v zabezpechenni realizatsii innovatsiinoi diialnosti pidpriemstva [The Constitutional Role of Accounting in Ensuring the Implementation of Innovative Activities of the Enterprise]. *Oblik i finansy*, 2(100), 29-37. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-2\(100\)-29-37](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-2(100)-29-37)
8. Mamontova, N., Ivanchuk, N. (2022). Suchasni tendentsii finansuvannia innovatsiinoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv Ukrainy [Current trends of financing the innovative activity of industrial enterprises of Ukraine]. *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku*, 28, 129-139. <https://doi.org/10.33813/2224-1213.28.2022.12>

9. Pysarenko, T. V. et al. (2023). Naukova ta naukovo-tehnicna diialnist v Ukraini u 2022 rotsi: naukovo-analitychna dopovid [Scientific and scientific and technical activity in Ukraine in 2022: scientific and analytical report]. Kyiv: UkrINTEI.
10. Polovyna ukrainskoho biznesu pratsiuie lyshe chastkovo: infografika pro robotu pidpriemtsiv v umovakh viiny [Half of Ukrainian businesses work only partially: infographic about the work of entrepreneurs in wartime]. (2022). Retrieved from <https://2plus2.ua/novyny/polovina-ukrainskogo-biznesu-pracyue-lishe-chastkovo-infografika-pro-robotu-pidpriemciv-v-umovah-viyni>
11. Pomyliuko, Ye. O. (2023). Strukturyzatsiia finansovoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy [Structuring of financial support for innovative development of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho podatkovoho universytetu*, 1, 161–187. <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2022.161-187>
12. Verkhovna Rada Ukrainy (2002). Pro innovatsiinu diialnist: Zakon Ukrainy [On innovative activity: Law of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
13. Richnyi zvit 2021 Fondu rozvytku pidpriemnytstva [Annual report 2021 of the Entrepreneurship Development Fund] (2022). Retrieved from https://mof.gov.ua/storage/files/FRP%20Report%202021-UA_.pdf